

Doorrekening ex-ante effecten plannen socialezekerheids- en belastingstelsel ChristenUnie

Op verzoek van de ChristenUnie heeft het Centraal Planbureau een doorrekening gemaakt van de budgettaire, inkomens- en arbeidsaanbodeffecten van verschillende aanpassingen in het belasting- en socialezekerheidsstelsel.

In de plannen van de ChristenUnie vervalt een groot deel van de bestaande aftrekposten, toeslagen en heffingskortingen en wordt de AOW gedeeltelijk gefiscaliseerd. In plaats daarvan worden onder andere nieuwe uitkeerbare en niet-uitkeerbare heffingskortingen geïntroduceerd en wordt het wettelijk minimumloon verhoogd.

CPB Notitie

Patrick Koot, Maurits van Kempen,
Anniek Trommelen, Roel van Elk, Monique de Haard

oktober 2020

1 Inleiding

Het CPB heeft op verzoek van de ChristenUnie (CU) een doorrekening gemaakt van de budgettaire gevolgen en inkomens- en werkgelegenheidseffecten van een stelselwijziging in de sociale zekerheid en fiscaliteit. In deze notitie berekenen we de ex ante¹ effecten van de stelselwijziging. Verschillende ex post economische effecten van de wijziging kwantificeren we niet, zoals de effecten van hogere bijstands- en AOW-uitkeringen op de belastinginkomsten. Aangezien de ex post effecten fors kunnen zijn, bespreken we deze effecten waar mogelijk kwalitatief.

De berekening is gebaseerd op de parameters in het socialezekerheids- en fiscale stelsel in 2025. De stelselwijziging is dermate groot dat invoering van het beleidspakket waarschijnlijk niet voor 2025 mogelijk is. Door de berekening te baseren op het stelsel in 2025 wordt bovendien de budgettaire impact in hetzelfde jaar berekend als bij de doorrekening van verkiezingsprogramma's (*Keuzes in Kaart 2022-2025*).

De ChristenUnie introduceert verschillende nieuwe verzilverbare heffingskortingen. In de plannen van de ChristenUnie vervallen bestaande toeslagen en wordt de financiering van de kinderopvang omgevormd. Ook vervallen veel van de bestaande heffingskortingen en aftrekposten. Het vervallen van deze toeslagen, heffingskortingen en aftrekposten wordt opgevangen door de introductie van een verzilverbare, generieke basiskorting (bestaande uit een vast en een variabel (inkomensafhankelijk) deel), niet-uitkerbare kortingen voor ouderen en een tariefsverlaging van de eerste schijf in de inkomensbelasting (het toptarief wordt juist verhoogd). Verder wordt het wettelijk minimumloon verhoogd met een koppeling voor bijstands- en AOW-uitkeringen.

De voorgenomen stelselwijziging is dusdanig groot dat de economische effecten hiervan met meer dan de gebruikelijke onzekerheid zijn omgeven. Deze notitie tracht de verschillende economische effecten zo goed mogelijk te kwantificeren, maar vanwege modelonzekerheid en mogelijke onvoorziene gedragseffecten bij de voorgestelde omvangrijke verschuivingen, dient aangetekend te worden dat de onzekerheid van de uitkomsten relatief groot is.

Deze notitie gaat achtereenvolgens in op de vormgeving en de ex ante budgettaire effecten van de stelselwijziging (paragraaf 2), de inkomenseffecten (paragraaf 3) en de werkgelegenheidseffecten (paragraaf 4).

¹ Voor meer informatie over de ex ante definitie in onze doorrekening verwijzen we naar de startnotitie van Keuzes in Kaart 2022-2025. ([link](#))

2 Vormgeving en budgettaire effecten

2.1 Totaaleffect op EMU-saldo (ex ante)

Dit hoofdstuk analyseert de effecten op de overheidsfinanciën van het door de ChristenUnie aangeleverde beleidspakket. De bedragen zijn ex ante, doorgerekend op de parameters van het socialezekerheids- en belastingstelsel voor 2025 (prijsniveau 2021) en betreffen afwijkingen ten opzichte van het basispad.²

Het beleidspakket van de ChristenUnie verhoogt de overheidsuitgaven in 2025 met 4,8 mld euro (tabel 1).³ De verhoging van de overheidsuitgaven zit volledig in het domein van de sociale zekerheid. Verder verlaagt de ChristenUnie de beleidsmatige lasten per saldo met 3,3 mld euro in 2025 (tabel 2). Dit is de optelling van een lastenverlichting voor gezinnen van 11,4 mld euro en een lastenverzwaring voor bedrijven van 8,1 mld euro.

Tabel 1 Effect op overheidsuitgaven (mld euro) in 2025 beleidspakket CU (ex ante)

(-) betekent ombuiging, (+) betekent intensivering.	2025
	mld euro
Uitgaven	4,8*
* zie voetnoot 3	

Tabel 2 Beleidsmatige lastenontwikkeling CU t.o.v. basispad in 2025 (ex ante)

(-) betekent lastenverlichtend, (+) betekent lastenverzwarend.	2025
	mld euro
Totaal	-3,3
Totaal gezinnen	-11,4
Totaal bedrijven	8,1

Het beleidspakket verslechtert het EMU-saldo met 8,4 mld euro in 2025 ten opzichte van het basispad. Dit is de ex ante mutatie, dat wil zeggen zonder rekening te houden met macro-economische doorwerking. Bij een deel van de maatregelen is er sprake van dergelijke doorwerkingseffecten. Zo wordt bij de verhoging van het wettelijk minimumloon geen rekening gehouden met het doorwerkingseffect van hogere belastinginkomsten over de hogere (gekoppelde) uitkeringen. Ook kennen enkele maatregelen een ander budgettair effect na 2025, bijvoorbeeld door een geleidelijke ingroei.

² Uitgaande van de actualisatie van de middellangetermijnverkenning 2022-2025 van het CPB, september 2020 ([link](#)).

³ Hierin rekenen we alleen het deel van heffingskorting dat tot uitkering leidt tot de uitgaven. Voor de statistische bepaling van het EMU-saldo wordt ook het deel dat in aftrek komt op de belasting gerekend tot de uitgaven.

Tabel 3 Effect op EMU-saldo (mld euro) in 2025 beleidspakket CU (ex ante)

(-) betekent EMU-saldo verslechterend, (+) betekent EMU-saldo verbeterend.	2025
	mld euro
EMU-saldo (ex ante)	-8,4

2.2 Uitgavenbeeld (ex ante)

De ChristenUnie intensificeert in 2025 per saldo 4,8 mld euro op de collectieve uitgaven. Met de introductie van een verzilverbare basiskorting die deels afhankelijk is van de gezinsvorm en deels inkomensafhankelijk is, vervallen alle toeslagen (i.c. kindgebonden budget, zorgtoeslag, huurtoeslag en kinderbijslag). De kinderopvangtoeslag wordt afgeschaft en omgevormd tot een rechtstreeks budget aan kinderopvanginstellingen, waarmee de prijzen van deze instellingen verlaagd moeten worden. De ChristenUnie verhoogt daarnaast het wettelijk minimumloon met 10% en de daaraan gekoppelde AOW en bijstand (de overige uitkeringen stijgen niet mee). Per saldo nemen de uitgaven aan sociale zekerheid hierdoor toe. Zie de onderstaande opsomming en tabel 2 voor een volledig overzicht van de verschillende maatregelen en de ex ante budgettaire effecten aan de uitgavenkant.

Doorwerkingseffecten verbeteren het EMU-saldo. Naast het directe budgettaire effect op de sociale zekerheidsuitgaven leidt het verhogen van minimumloon-gerelateerde uitkeringen tot hogere belastingopbrengsten. Zoals aangegeven in paragraaf 2.1 is hiermee geen rekening gehouden bij de doorrekening van het budgettaire effect.

Wijzigingen sociale zekerheid

- De ChristenUnie voert een verzilverbare basiskorting in. De basiskorting bedraagt 3.000 euro voor een alleenstaande en loopt op basis van een equivalentie benadering op met het aantal huishoudleden tot een bedrag van 6.600 euro voor een gezin met drie huishoudleden, waarna er per huishoudlid 1.500 euro bijkomt. Hiermee is het bedrag bijvoorbeeld 12.600 euro voor een gezin met zeven huishoudleden. Dit is een intensivering van de overheidsuitgaven van 4,7 mld euro in 2025. Het betreft hierbij het deel van de basiskorting dat na verrekening leidt tot uitkering. (CU_101_a)
- De ChristenUnie voert een inkomensafhankelijke kop op de basiskorting in die verzilverbaar is. Het normbedrag van de kop is exact gelijk aan het inkomensafhankelijke deel van de basiskorting, ofwel 3.000 euro voor een alleenstaande. De kop bouwt af naar nul met het verzamelinkomen over een vast inkomenstraject van 20.000 tot 70.000 euro. Dit is een intensivering van de overheidsuitgaven van 11,6 mld euro in 2025. Het betreft hierbij het deel van de basiskorting dat na verrekening leidt tot uitkering. (CU_102_a)
- De ChristenUnie verhoogt het wettelijk minimumloon en de daaraan gekoppelde AOW en bijstand met 10%. De AO-, ZW- en WW-uitkeringen worden ontkoppeld van deze verhoging. Dit is een intensivering van 3,7 mld euro in 2025. (CU_106)
- De ChristenUnie vormt de financiering van de kinderopvang om. De toeslag wordt afgeschaft en kinderopvanginstellingen ontvangen een budget om hun prijzen te verlagen. Werkende huishoudens krijgen hierdoor 96% van de maximum uurprijs vergoed. In aanloop naar deze omvorming, die mogelijk nog niet in 2025 uitvoerbaar is, worden de percentages in de vergoedingstabel onafhankelijk gemaakt van het inkomen en verhoogd naar 96%. Dit is een intensivering van 1,8 mld in 2025.⁴ (CU_107)

⁴ Dit is een voorlopige inschatting. Het kabinet heeft in reactie op het IBO Deeltijdwerk en het IBO Toeslagen aangegeven concrete scenario's te ontwikkelen voor alternatieve inrichtingen van het stelsel voor ondersteuning van gezinnen met jonge kinderen. De

- De ChristenUnie schaft de zorgtoeslag, de huurtoeslag, het kindgebonden budget en de kinderbijslag af. Dit is een ombuiging van 17,0 mld euro in 2025. (CU_108)

Tabel 4 Netto ombuigingen in 2025, t.o.v. basispad ex ante, mld euro

(-) betekent intensivering, (+) betekent ombuiging.	2025
Sociale zekerheid	
Invoeren verzilverbare basiskorting (CU_101_a)	-4,7*
Invoeren inkomensafhankelijke kop op verzilverbare basiskorting (CU_102_a)	-11,6*
Verhogen wettelijk minimumloon met 10% (volledige koppeling AOW en bijstand) (CU_106)	-3,7
Omvormen financiering kinderopvang (CU_107)	-1,8
Afschaffen toeslagen en kinderbijslag (CU_108)	17,0
* Betreft enkel het deel van heffingskorting dat tot uitkering leidt. Voor de statistische bepaling van het EMU-saldo wordt ook het deel dat in aftrek komt op de belasting gerekend tot de uitgaven.	

2.3 Lastenbeeld (ex ante)

De ChristenUnie verlaagt de beleidsmatige lasten per saldo met 3,3 mld euro in 2025 (tabel 5). Het gaat om de beleidsmatige lastenontwikkeling zoals gedefinieerd in het achtergronddocument bij de MEV 2021.⁵ De lastenverlichting van per saldo 3,3 mld euro komt ex ante ten goede aan gezinnen (11,4 mld euro), de lasten voor bedrijven stijgen (8,1 mld euro). Zie tabel 6 voor een volledig overzicht van de verschillende maatregelen en de ex ante budgettaire effecten aan de lastenkant.

Tabel 5 Beleidsmatige lastenontwikkeling CU t.o.v. basispad in 2025 (ex ante)

(-) betekent lastenverlichtend, (+) betekent lastenverzwarend.	2025
	mld euro
Totaal	-3,3
Totaal gezinnen	-11,4
Totaal bedrijven	8,1

Wijzigingen inkomen en arbeid

- De ChristenUnie voert een verzilverbare basiskorting in. De basiskorting bedraagt 3.000 euro voor een alleenstaande en loopt op basis van een equivalentiebenadering op met het aantal huishoudleden tot een bedrag van 6.600 euro voor een gezin met drie huishoudleden, waarna er per huishoudlid 1.500 euro bijkomt. Hiermee is het bedrag bijvoorbeeld 12.600 euro voor een gezin met zeven huishoudleden. Dit is een lastenverlichting van 36,4 mld euro in 2025. Het betreft hierbij enkel het deel van de basiskorting dat via de belasting wordt verrekend. (CU_101_b)
- De ChristenUnie voert een inkomensafhankelijke kop op de basiskorting in die verzilverbaar is. Het normbedrag van de kop is exact gelijk aan het inkomensafhankelijke deel van de basiskorting, ofwel 3.000 euro voor een alleenstaande. De kop bouwt af naar nul met het verzamelinkomen over een vast inkomenstraject van 20.000 tot 70.000 euro. Dit is een lastenverlichting van 8,9 mld euro in

analyses hierbij kunnen tot nieuwe inzichten leiden over de kosten van varianten voor kinderopvang. Een rapportage hierover wordt naar verwachting in november aan de Kamer gezonden.

⁵ Badir, M. en M. van Kempen, 2020, Herdefiniëring beleidsmatige lastenontwikkeling, CPB Achtergronddocument, Den Haag. ([link](#))

2025. Het betreft hierbij enkel het deel van de basiskorting dat via de belasting wordt verrekend. (CU_102_b)

- De ChristenUnie voert een werkendenkorting in. De werkendenkorting bouwt op vanaf een arbeidsinkomen van 1 euro met een percentage van 12% van het inkomen en bedraagt maximaal 3.600 euro bij een inkomen van 30.000 tot 40.000 euro. De korting bouwt af vanaf een inkomen van 40.000 euro met 12% naar 0 euro bij een inkomen van 70.000 euro. Minstverdienende partners in meerpersoonshuishoudens met kinderen onder de 12 jaar ontvangen in aanvulling hierop een extra korting van 4% van het arbeidsinkomen. De extra korting bedraagt maximaal 1.200 euro. Dit is een lastenverlichting van 19,0 mld euro in 2025. (CU_103)
- De ChristenUnie verlaagt het tarief in de eerste schijf van de inkomensbelasting van 37,1% naar 32,5%. Dit is een lastenverlichting van 18,4 mld euro in 2025. (CU_104)
- De ChristenUnie introduceert een nieuwe belastingkorting voor ouderen op huishoudniveau van 2.500 euro voor een alleenstaande en 4.000 euro voor paren. De korting bouwt af met het verzamelinkomen over het inkomenstraject van 20.000 tot 50.000 euro. Dit is een lastenverlichting van 3,8 mld euro in 2025. (CU_109)
- De ChristenUnie schaft de maximum premiegrens in de Zorgverzekeringswet af. Dit is een lastenverzwaring voor gezinnen van 1,0 mld euro in 2025.⁶ (CU_110)
- De ChristenUnie verhoogt het toptarief van 49,5% naar 52,5%. Dit is een lastenverzwaring van 1,0 mld euro in 2025.⁷ (CU_112)
- De ChristenUnie schaft de algemene heffingskorting af. Dit is lastenverzwaring van 28,7 mld euro in 2025. (CU_113)
- De ChristenUnie schaft de arbeidskorting af. Dit is een lastenverzwaring van 24,8 mld euro in 2025. (CU_114)
- De ChristenUnie schaft de inkomensafhankelijke combinatiekorting af. Dit is een lastenverzwaring van 1,7 mld euro in 2025. (CU_115)
- De ChristenUnie schaft de ouderenkorting af. Dit is een lastenverzwaring van 5,3 mld euro in 2025. (CU_116)
- De ChristenUnie schaft de alleenstaande ouderenkorting af. Dit is een lastenverzwaring van 0,6 mld euro in 2025. (CU_117)
- De ChristenUnie fiscaliseert de AOW-premie geleidelijk tot en met 2030. In 2025 is de premie voor 40% gefiscaliseerd. Dit is een lastenverzwaring van 2,7 mld euro in 2025 en 6,5 mld euro structureel. (CU_118)
- De ChristenUnie verlaagt de aftoppingsgrens voor pensioenpremies naar anderhalf keer modaal. De lagere aftrek van pensioenpremies leidt tot een lastenverzwaring van 2,6 mld euro in 2025. Op lange termijn zijn de belastbare pensioenuitkeringen lager door een lagere premie-inleg. (CU_119_a, 119_b)
- De ChristenUnie kiest ervoor de woning fiscaal structureel als investeringsgoed te behandelen en de WOZ-waarde van de woning en de eigenwoningschuld onderdeel uit te laten maken van de grondslag van box 3. De transitie vindt plaats door jaarlijks 10% van de WOZ-waarde en 10% van de eigenwoningschuld te verplaatsen van box 1 naar box 3. In 2025 telt nog 60% van het eigenwoningforfait mee als belastbaar inkomen in box 1 en valt 40% van de WOZ-waarde in box 3. De rente van de eigenwoningschuld is voor 60% aftrekbaar in box 1 en 40% van de schuld is aftrekbaar in box 3. Dit is een lastenverzwaring van 2,4 mld euro in 2025 en 7,4 mld euro structureel. (CU_121)

⁶ Dit is inclusief een gedragseffect van 50% voor personen met een belastbaar inkomen boven de 100.000 euro. (zie startnotitie Keuzes in Kaart 2022-2025, [link](#))

⁷ Dit is inclusief een gedragseffect van 50% voor personen met een belastbaar inkomen boven de 100.000 euro. (zie startnotitie Keuzes in Kaart 2022-2025, [link](#))

- De ChristenUnie verlaagt het aangrijpingspunt van het toptarief in box 1 van de inkomstenbelasting naar 70.000 euro in 2025. Dit is een lastenverzwaring van 0,6 mld euro. (CU_133)
- De ChristenUnie beperkt de 30%-regeling voor ingekomen werknemers tot de Balkenendenorm uit de Wet normering topinkomens. Dit betekent een lastenverzwaring voor gezinnen van 0,2 mld euro in 2025. (CU_134)
- De ChristenUnie verlaagt de grens waarbij schulden bij de eigen vennootschap worden belast met een box 2-heffing naar 17.500 euro. Op korte termijn stijgen hierdoor de belastingontvangsten, op langere termijn ontstaat er juist een derving. Structureel is er geen substantiële opbrengst. Dit is een lastenverzwaring voor bedrijven van 0,1 mld euro. Het effect op de kasinkomsten (EMU-saldo) is -0,2 mld euro in 2025 en 0,0 mld euro structureel. (CU_145)
- De ChristenUnie verkleint de marge in de gebruikelijkloonregeling tot 0%. Dit is een lastenverzwaring van 0,7 mld euro in 2025. (CU_146)
- De ChristenUnie verlaagt de Aof-premie. Dit is een taakstellende lastenverlichting van 0,5 mld euro. (CU_152)
- De ChristenUnie verlaagt de WW-premie voor werkgevers bij contracten voor onbepaalde tijd. Dit is een taakstellende lastenverlichting van 0,5 mld euro. (CU_153)

Wijzigingen vermogen en winst

- De ChristenUnie verhoogt het heffingsvrije vermogen in box 3 naar 200.000 euro per persoon voor paren (400.000 euro voor het huishouden) en naar 250.000 euro voor alleenstaanden. Dit is een lastenverlichting van 1,4 mld euro in 2025. (CU_105)
- De ChristenUnie schaft de maximum premiegrens in de Zvw af. Dit is een lastenverzwaring voor bedrijven van 2,2 mld euro in 2025. (CU_111)
- De ChristenUnie schaft de overdrachtsbelasting voor eigenaar-bewoners van woningen af. Voor beleggers blijft het huidige beleid gelden. Dit is een lastenverlichting van 0,7 mld euro in 2025. (CU_125_a)
- De ChristenUnie schaft de verhuurderheffing af. Dit is een lastenverlichting voor bedrijven van 1,4 mld euro. (CU_126)
- De ChristenUnie halveert de mkb-winstvrijstelling, topt deze af op 200.000 euro, en schaft alle overige aftrekposten specifiek gericht op zelfstandigen af. Dit is een lastenverzwaring van 3,4 mld euro in 2025 en 1,8 mld euro structureel. (CU_127)
- De ChristenUnie verhoogt taakstellend de tarieven van de erf- en schenkbelasting en stelt de tarieven voor schenkingen en erfenissen aan kinderen gelijk aan de tarieven voor kleinkinderen. Dit is een lastenverzwaring van 1,4 mld euro. (CU_131_b, CU_131_d)
- De ChristenUnie verlaagt de vrijstelling voor paren in de erf- en schenkbelasting naar 500.000 euro, schaft de schenkingsvrijstelling eigen woning in de schenkbelasting af en verkort de eerste schijf van de erf- en schenkbelasting naar 100.000 euro. Dit is een lastenverzwaring van 0,1 mld euro. (CU_131_a, CU_131_c, CU_131_e)
- De ChristenUnie introduceert de onroerendzaakbelasting voor gebruikers als extra belastinggebied voor gemeenten. Dit is een lastenverzwaring van 4 mld euro in 2025. (CU_132)
- De ChristenUnie verhoogt het tarief van de innovatiebox naar 15%. Dit is een lastenverzwaring van 0,3 mld euro in 2025. (CU_142)
- De ChristenUnie voert een digitale dienstenbelasting in. Dit is een lastenverzwaring van 0,2 mld euro. (CU_143)
- De ChristenUnie geeft uitvoering aan voorstel A5 van de commissie-Ter Haar. Het betreft de aanpassing van de controlled foreign company (CFC)- maatregel voor het tegengaan van tariefmismatches. Dit is een lastenverzwaring van 0,1 mld euro. (CU_144_b)

- De ChristenUnie geeft uitvoering aan de aanvullende voorstellen B1 en B2 van de commissie-Ter Haar. Het betreft de verlaging van het renteaftrekpercentage naar 25% van de EBITDA en de beperking van de aftrek van rente die samenhangt met de aankoop van deelnemingen. Dit is een lastenverzwaring van 0,4 mld euro. (CU_144_c)
- De ChristenUnie geeft uitvoering aan de aanvullende voorstellen B3 tot en met B7 van de commissie-Ter Haar. Het betreft de uitbreiding van de renteaftrekbeperking naar royalty- en huurbetalingen, een aftrekbeperking voor laagbelaste betalingen binnen het concern en de toepassing van CFC-maatregel op actieve inkomsten tot een minimumtarief van 15%. Daarnaast gaat het om de invoering van een niet-conditionele bronbelasting op rente en royalty's binnen een concern en het loslaten van de 'safe-harbour'-bepaling in artikel 8c lid 2 Wet VPB. Dit is een lastenverzwaring van 0,2 mld euro. (CU_144_d)
- De ChristenUnie schaft de afdrachtsvermindering in de loonheffing vanwege de investeringskorting (BIK) af. De af te schaffen regeling is tijdelijk van aard, maar de middelen worden in het basispad structureel ten behoeve van lastendrukkende doelen ingezet. De afschaffing is daarom een lastenverzwaring voor bedrijven van 2,0 mld euro. (CU_147)
- De ChristenUnie voert een financiële transactiebelasting in met een tarief van 0,3% op aandelentransacties van beursgenoteerde bedrijven met een marktkapitalisatie van minimaal 1 mld euro. Dit is een lastenverzwaring van 0,5 mld euro in 2025. (CU_148)
- De ChristenUnie voegt in de WBSO boven de eerste schijf taakstellend een nieuwe schijf in met een tarief van 24%. De WBSO wordt daarmee een drieschijvenstelsel. Dit is een taakstellende lastenverlichting van 0,3 mld euro. (CU_151)
- De ChristenUnie verkort de eerste schijf in de vennootschapsbelasting naar 200.000 euro. Dit is een lastenverzwaring voor bedrijven van 0,9 mld euro in 2025. (CU_154)

Tabel 6 Lastenmutaties CU t.o.v. basispad in 2025, ex ante, mld euro

(-) betekent lastenverlichtend, (+) betekent lastenverzwarend.	2025
	mln euro
Inkomen en arbeid	
Invoeren verzilverbare basiskorting (CU_101_b)	-36,4*
Invoeren inkomensafhankelijke kop op verzilverbare basiskorting (CU_102_b)	-8,9*
Invoeren werkendenkorting (CU_103)	-19,0
Verlaging lage tarief tweeschijvenstelsel (CU_104)	-18,4
Introductie korting ouderen op huishoudniveau (CU_109)	-3,8
Afschaffen maximum premiegrens Zvw (effect gezinnen) (CU_110)	1,0
Verhogen toptarief in box 1 inkomstenbelasting (CU_112)	1,0
Afschaffen algemene heffingskorting (incl. doorwerking bijstand en AOW) (CU_113)	28,7
Afschaffen arbeidskorting (CU_114)	24,8
Afschaffen inkomensafhankelijke combinatiekorting (CU_115)	1,7
Afschaffen ouderenkorting (CU_116)	5,3
Afschaffen alleenstaande ouderenkorting (CU_117)	0,6
Geleidelijk fiscaliseren AOW-premie (CU_118)	2,7
Aftoppingsgrens pensioenpremies naar 1,5x modaal (belastingaftrek premies) (CU_119_a, CU_119_b)	2,6
Eigen woning naar box 3 (CU_121)	2,4
Verlagen aangrijpingspunt toptarief (CU_133)	0,6
Beperken 30%-regeling tot WNT-norm (CU_134)	0,2
Versoberen fiscale behandeling lenen uit eigen vennootschap (CU_145)	0,1**
Verlagen marge gebruikelijk loon in box 2 (CU_146)	0,7
Verlaging Aof-premie (CU_152)	-0,5

Verlaging WW-premie vaste contracten (CU_153)	-0,5
Vermogen en winst	
Verhogen heffingsvrije vermogen box 3 (CU_105)	-1,4
Afschaffen maximum premiegrens Zvw (effect bedrijven) (CU_111)	2,2
Afschaffing overdrachtsbelasting eigenaar-bewoners (CU_125_a)	-0,7
Afschaffing verhuurderheffing (CU_126)	-1,4
Halveren MKB-winstvrijstelling en afschaffen overige aftrekposten zelfstandigen (CU_127)	3,4
Verhoging tarieven erf- en schenkbelasting en gelijkschakeling tarieven kinderen aan kleinkinderen erf- en schenkbelasting (CU_131_b, CU_131_d)	1,4
Verlaging vrijstelling echtparen, afschaffing vrijstelling eigen woning en verkorting eerste schijf erf- en schenkbelasting (CU_131_a, CU_131_c, CU_131_e)	0,1
Invoeren ozb-gebruikersdeel (CU_132)	4,0
Verhoging tarief innovatiebox (CU_142)	0,3
Invoering digitale dienstenbelasting (CU_143)	0,2
Invoeren voorstellen VPB cie. Ter Haar (A5, CFC) (CU_144_b)	0,1
Invoeren aanvullende voorstellen VPB cie. Ter Haar (B1 en B2: renteaftrek en Bosalgat) (CU_144_c)	0,4
Invoeren aanvullende voorstellen VPB cie. Ter Haar (B3 t/m B7: aanpak mismatches en overig) (CU_144_d)	0,2
Afschaffing BIK-afdrachtsvermindering (CU_147)	2,0
Invoering financiële transactiebelasting (CU_148)	0,5
Invoegen extra schijf WBSO (CU_151)	-0,3
Verkorting eerste schijf vennootschapsbelasting (CU_154)	0,9
* Betreft enkel het deel van heffingskorting dat verrekend wordt met de belastingen. Voor de statistische bepaling van het EMU-saldo wordt dit deel gerekend tot de uitgaven.	
** Het effect op de kasinkomsten (EMU-saldo) is -0,2 mld euro in 2025 en 0,0 mld euro structureel.	

3 Inkomenseffecten

Definitie inkomenseffect

Het inkomenseffect is het directe effect van het voorgenomen beleid op de koopkracht van huishoudens wanneer dit beleid in één keer volledig zou worden doorgevoerd. Er wordt, evenals in de reguliere koopkrachtramingen van het CPB, uitgegaan van de statische koopkrachtdefinitie.⁸

In vergelijking met de reguliere koopkrachtramingen van het CPB wijkt het inkomenseffect af op de volgende twee punten:

- In de reguliere koopkrachtramingen staan de jaar-op-jaar mutaties van het inkomen centraal, terwijl met het inkomenseffect het totale effect van een maatregel (of pakket van maatregelen) op het inkomen in kaart wordt gebracht⁹.
- In de reguliere koopkrachtramingen wordt naar het totaalbeeld van alle maatregelen en economische ontwikkelingen gekeken, terwijl met het inkomenseffect wordt ingezoomd op een specifieke maatregel of set aan maatregelen op een beleidsterrein (in dit geval de herziening van het socialezekerheids- en belastingstelsel) en wordt geabstraheerd van economische ontwikkelingen (bijvoorbeeld doorwerkingseffecten op lonen en prijzen).

⁸ Voor meer informatie over de statische koopkrachtdefinitie verwijzen we naar Koot, P., M. Vlekke, E., Berkhout en R. Euwals, 2016, MIMOSI: Microsimulatiemodel voor belastingen, sociale zekerheid, loonkosten en koopkracht, CPB Achtergronddocument, Den Haag.

⁹ De doorrekening heeft betrekking op het effect van het pakket in 2025. Maatregelen die doorlopen tot na 2025 (zoals het geleidelijk fiscaliseren van de AOW-premie) worden doorgerekend op het effect in 2025 (dus uitgaande van een 40% fiscalisering in 2025).

Inkomenseffecten stelselwijziging socialezekerheids- en belastingstelsel

De voorgestelde stelselwijziging is bezien over alle huishoudens in doorsnee positief voor het inkomen.

In doorsnee is sprake van een inkomensvoortgang van 4,1%. Dit is het gevolg van de introductie van de verschillende nieuwe verzilverbare en niet-uitkeerbare heffingskortingen die per saldo een groter effect op het inkomen van huishoudens hebben dan de verschillende toeslagen, kortingen en aftrekposten die (deels) komen te vervallen.

Het mediane inkomensbeeld gaat gepaard met een grote spreiding aan inkomenseffecten (zie figuur 1).

Rond het doorsnee-effect is sprake van een forse spreiding: de helft van alle huishoudens ziet een inkomenseffect tussen de +0,4% en +8,0%. Daarbuiten kan het inkomenseffect bij bepaalde huishoudens oplopen tot een inkomensstijging van bijna 30% (alleenverdieners) en een inkomensverlies van meer dan 20% (laagste 20% inkomens en uitkeringsgerechtigden). Circa een kwart van de huishoudens gaat er op achteruit. Figuur 2 gaat middels een puntenwolk in op de spreiding van de inkomenseffecten naar inkomenshoogte.

De middeninkomens gaan er in doorsnee het meeste op vooruit. De laagste 20% inkomens (mediaan inkomenseffect van 1,0%) gaan er in doorsnee minder op vooruit dan de 2^e en 3^e 20%-groep (mediaan inkomenseffect van respectievelijk 6,5% en 5,7%). De laagste 20% hebben het meeste voordeel van de nieuwe verzilverbare basiskortingen en het verhogen van het wettelijk minimumloon met koppeling aan de bijstand en AOW, maar daar tegenover staat dat zij ook het meeste nadeel hebben van het afschaffen van de toeslagen en het afschaffen van de algemene heffingskorting en ouderenkortingen. Middeninkomens hebben eveneens relatief veel voordeel van de nieuwe basiskortingen en hebben daarnaast relatief veel voordeel van de nieuwe werkendenkorting en het verlagen van het lage tarief in het tweeschijvenstelsel. Vrijwel alle inkomensgroepen hebben nadeel van de introductie van de onroerendzaakbelasting voor gebruikers als extra belastinggebied voor gemeenten.

Hogere inkomens gaan er in doorsnee eveneens op vooruit. De 4^e 20% groep en de 20% hoogste inkomens gaan er allebei in doorsnee 3% op vooruit. Zij hebben relatief gezien minder profijt van de nieuwe basiskortingen dan de middeninkomens en ondervinden meer nadeel van het (geleidelijk) afschaffen van de hypotheekrenteaftrek en onderbrengen van de eigen woning naar box 3, en het verhogen van het toptarief naar 52,5%. Zij hebben relatief veel voordeel van de herziening van de kinderopvang, het verlagen van het lage tarief in het tweeschijvenstelsel, en hebben juist minder of geen nadeel van het afschaffen van de verschillende heffingskortingen en toeslagen. Hierdoor gaan zij er per saldo meer op vooruit dan de laagste 20% inkomens.

De stelselherziening pakt verder in doorsnee relatief gunstig uit voor uitkeringsgerechtigden (mediaan inkomenseffect van +4,8%) ten opzichte van werkenden (mediaan inkomenseffect van +4,3%) en gepensioneerden (mediaan inkomenseffect van 3,5%). Uit de boxplot in figuur 1 blijkt wel dat rond het doorsnee-effect voor uitkeringsgerechtigden sprake is van een grote spreiding. Figuur 2 toont dat met name huishoudens met bovenminimale uitkeringen (zoals WW'ers en arbeidsongeschikten) profijt hebben van de stelselwijziging. Zij hebben minder nadeel van het afschaffen van toeslagen dan de minima, maar hebben wel veel profijt van de nieuwe basiskortingen en de aanpassing van het lage tarief. Huishoudens met een minimuminkomen (zoals een bijstandsuitkering) gaan er in doorsnee minder op vooruit. Voor werkenden geldt dat middeninkomens in doorsnee meer profijt hebben van de stelselwijziging dan werkenden met lagere en hogere inkomens. Dit is onder ander het gevolg van de vormgeving van de nieuwe werkendenkorting en de aanpassingen van de tarieven in de inkomstenbelasting. Voor gepensioneerden pakt de stelselwijziging met name voor lagere middeninkomens gunstig uit. De laagste inkomens hebben relatief veel nadeel van het afschaffen van de toeslagen, terwijl hogere middeninkomens en hogere inkomens nadeel hebben van het deels fiscaliseren van de AOW-premie in 2025.

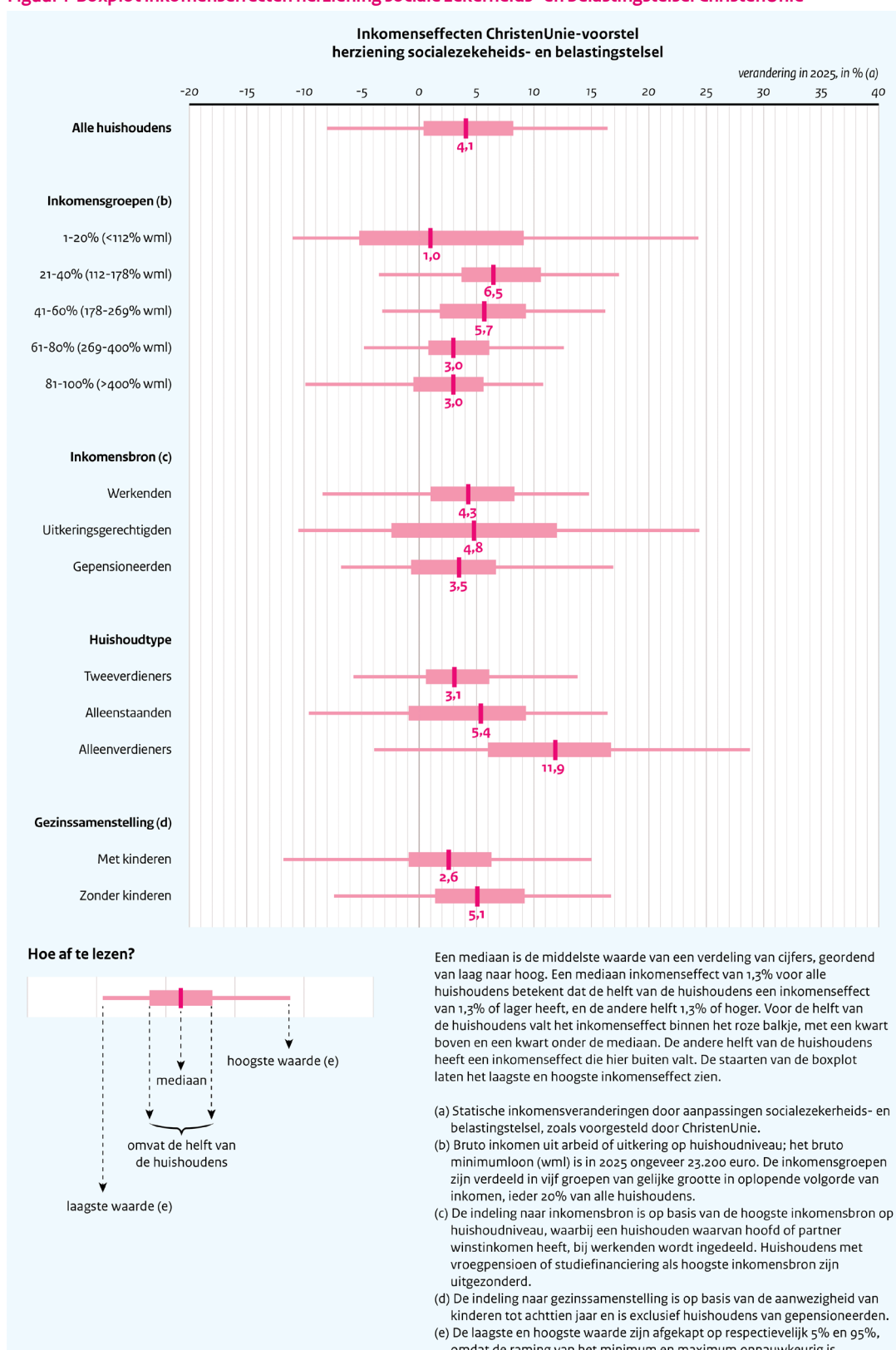
De stelselherziening is in doorsnee vooral gunstig voor alleenverdieners en in mindere mate voor alleenstaanden en tweeverdieners. Alleenverdieners zien in doorsnee een inkomensstijging van 11,9% terwijl alleenstaanden en tweeverdieners er in doorsnee respectievelijk 5,4% en 3,1% op vooruit gaan.

Alleenverdieners hebben in doorsnee (veel) meer voordeel van de introductie van de nieuwe basiskortingen dan tweeverdieners en in mindere mate ook dan alleenstaanden, en alleenverdieners hebben ten opzichte van alleenstaanden minder nadeel van het afschaffen van de verschillende heffingskortingen.

Huishoudens met kinderen gaan er in doorsnee minder op vooruit dan huishoudens zonder kinderen.

Huishoudens met kinderen gaan er in doorsnee met 2,6% op vooruit tegenover een vooruitgang van 5,1% voor huishoudens zonder kinderen. Beide groepen hebben voordeel van de nieuwe basiskortingen. Huishoudens met kinderen hebben verder relatief veel voordeel van het omvormen van de kinderopvang en de invoering van de nieuwe werkendenkorting, maar hebben nadeel van het vervallen van de kinderbijslag, het kindgebonden budget en de inkomensafhankelijke combinatiekorting. Per saldo gaan ze er in doorsnee op vooruit door de herziening, maar in mindere mate dan huishoudens zonder kinderen.

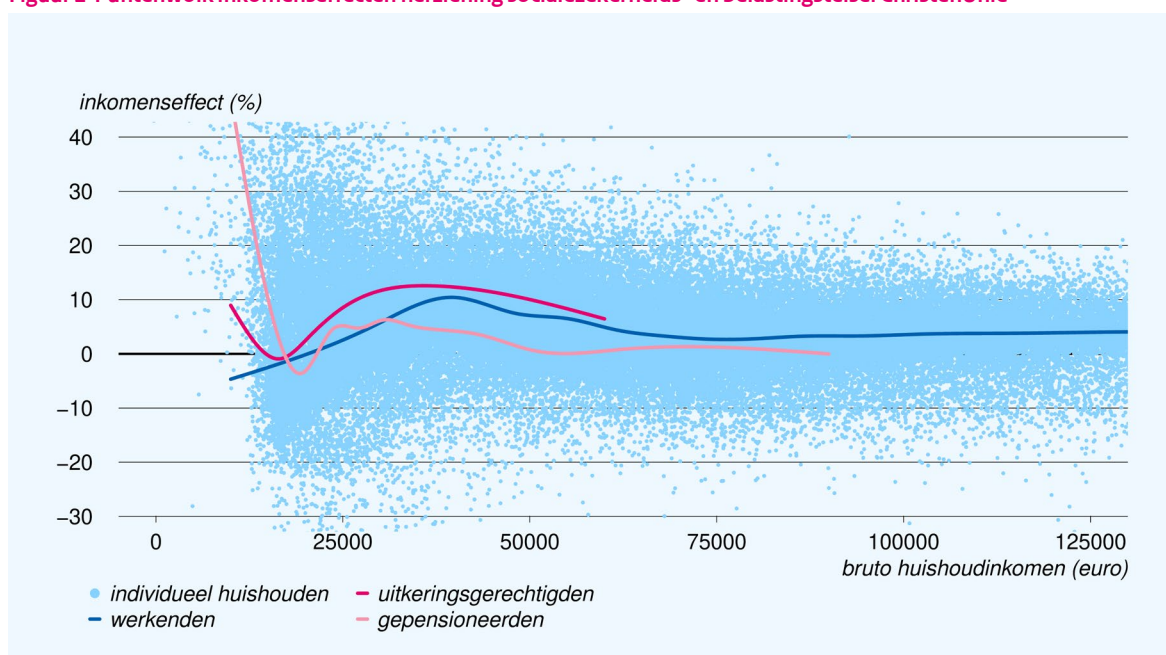
Figuur 1 Boxplot inkomenseffecten herziening sociale zekerheids- en belastingstelsel ChristenUnie

Bron: microsimulatiemodel MIMOSI¹⁰.

¹⁰ Voor meer informatie over dit model verwijzen we naar Koot, P., M. Vlekke, E., Berkhout en R. Euwals, 2016, MIMOSI: Microsimulatiemodel voor belastingen, sociale zekerheid, loonkosten en koopkracht, CPB Achtergronddocument, Den Haag.

Figuur 2 Puntenwolk inkomenseffecten herziening socialezekerheids- en belastingstelsel ChristenUnie

Bron: microsimulatiemodel MIMOSI¹¹.

4 Werkgelegenheidseffecten

Het CPB heeft ook de structurele werkgelegenheidseffecten van de stelselwijziging van de ChristenUnie berekend. Voor het bepalen van de effecten is gebruik gemaakt van het MICSIM-model van het CPB.¹² Hierbij zijn de uitkomsten van de stelselwijziging afgezet tegen de uitkomst van het basispad, waarbij is uitgegaan van het belastingstelsel (en de demografie) in 2025. In het basispad voor de doorrekeningen is verondersteld dat al het doorlopend beleid dat nog niet volledig is ingegroeid, volledig is ingevoerd.¹³ De effecten moeten worden geïnterpreteerd als langetermijnuitkomsten.¹⁴ Het gepresenteerde werkgelegenheidseffect betreft het totale effect in uren. Dit is het gecombineerde effect op het aantal personen en het aantal uren per persoon. Een stijging (daling) van de werkgelegenheid met 0,1% komt overeen met een toename (afname) met ongeveer 7.500 arbeidsjaren. Bij een dergelijke grote stelselwijziging past de kanttekening dat de modeluitkomsten met meer onzekerheid zijn omgegeven dan bij beleidsvarianten met kleinere aanpassingen binnen het huidige stelsel.

Het beleidspakket van de ChristenUnie verlaagt de structurele werkgelegenheid met 2,3% (tabel 7). De ChristenUnie voert een verzilverbare basiskorting in, bestaande uit een inkomensafhankelijk en een inkomensafhankelijk deel. De basiskorting bedraagt 3.000 euro voor een alleenstaande en loopt op met het aantal huishoudleden tot een bedrag van 6.600 euro voor een gezin met drie huishoudleden, waarna er per huishoudlid 1.500 euro bijkomt. Het normbedrag van het inkomensafhankelijke deel is gelijk aan de inkomensafhankelijke korting. Dit bedrag bouwt volledig af met het verzamelinkomen van het huishouden

¹¹ Voor meer informatie over dit model verwijzen we naar Koot, P., M. Vlekke, E., Berkhout en R. Euwals, 2016, MIMOSI:

Microsimulatiemodel voor belastingen, sociale zekerheid, loonkosten en koopkracht, CPB Achtergronddocument, Den Haag.

¹² Zie Jongen et al. (2014) en De Boer et al. (2020) voor een beschrijving van het model en de onderliggende empirische analyses.

¹³ Dit betekent bijvoorbeeld dat we ervan uitgaan dat de toepassing van de dubbele algemene heffingskorting in het netto-referentieminimumloon voor de bijstand volledig is afgebouwd tot één keer de toepassing van deze heffingskorting.

¹⁴ Op de korte termijn kunnen de uitkomsten afwijken, omdat mensen tijd nodig hebben om hun gedrag aan te passen. Ook de stand van de conjunctuur kan invloed hebben op de uitkomsten. Als vuistregel geldt dat de effecten binnen een periode van tien jaar zijn gerealiseerd.

tussen 20.000 en 70.000 euro.¹⁵ De introductie van deze basiskorting heeft een sterk negatief effect op de werkgelegenheid. De korting verhoogt het besteedbaar inkomen van huishoudens, waardoor de waarde van een extra euro inkomen kleiner wordt (inkomenseffect). Dit geeft een prikkel om minder te werken of om te stoppen met werken. Door de inkomensafhankelijke kop neemt de hoogte van de korting bovendien af met het verzamelinkomen van het huishouden. Dit maakt werken minder aantrekkelijk, omdat mensen minder korting ontvangen als zij inkomen uit werk genereren. Werkenden profiteren dus minder van de korting dan niet-werkenden. Ook het afschaffen van de bestaande heffingskortingen voor werkenden (de arbeidskorting en de inkomensafhankelijke combinatiekorting) ontmoedigt de arbeidsparticipatie. Deze kortingen zijn nu gericht op potentieel arbeidsaanbod dat relatief gevoelig is voor financiële prikkels. In aanvulling hierop beperkt ook de verhoging van het minimumloon met 10% (en de hieraan gekoppelde bijstandsuitkering) de werkgelegenheid.¹⁶ Ten slotte leiden ook de hogere werkgeverslasten, het lagere aangrijpingspunt voor het bovenste tarief (70.000 euro) en de verhoging van het toptarief (naar 52,5%) tot een (beperkt) negatief effect op de werkgelegenheid.

Hier staat een aantal maatregelen tegenover dat de werkgelegenheid positief beïnvloedt. Het afschaffen van de toeslagen bevordert de arbeidsparticipatie, omdat het inkomensverschil tussen werken en niet-werken wordt vergroot. Werkenden maken door de inkomensafhankelijke afbouw immers minder of geen aanspraak op deze toeslagen.¹⁷ Daarnaast voert de ChristenUnie een nieuwe (niet uitkeerbare) korting voor werkenden in, die de arbeidsparticipatie stimuleert. Deze korting is bovendien (deels) gericht op minstverdienende partners met jonge kinderen (zij ontvangen een extra korting als zij werken), een groep die relatief gevoelig is voor financiële prikkels.¹⁸ Ook het lagere tarief in de eerste schijf en de intensivering in de kinderopvang bevorderen de werkgelegenheid. Een marginaal tarief van 32,5% (tot het nieuwe aangrijpingspunt voor het toptarief bij 70.000 euro) verlaagt de marginale druk en maakt het lonender om (meer) te werken. Werkenden krijgen bij gebruik van kinderopvang 96% van de maximum uurprijs vergoed, wat ouders stimuleert om (meer) te werken. Het halveren van de mkb-winstvrijstelling en het afschaffen van de overige aftrekposten voor zelfstandigen zorgt voor een verschuiving van zelfstandigen naar werknemers, maar heeft geen noemenswaardig effect op het arbeidsaanbod.^{19,20} De positieve effecten op de werkgelegenheid zijn onvoldoende om de negatieve effecten te compenseren. Per saldo is het effect op de structurele werkgelegenheid -2,3%.

Tabel 7 Effecten van beleidspakket ChristenUnie op de structurele werkgelegenheid

Beleidsvariant	Effect op werkgelegenheid
Stelselwijziging ChristenUnie	-2,3%

¹⁵ Het afbouwpercentage op dit vaste inkomenstraject is afhankelijk van het normbedrag en verschilt dus tussen huishoudens van verschillende grootte.

¹⁶ Een verhoging van het minimumloon beïnvloedt de werkgelegenheid via de vraagzijde en de aanbodzijde. Het effect van de verhoging van het minimumloon met 10% (zonder koppeling aan sociale uitkeringen) is gebaseerd op internationaal empirisch onderzoek, zie *Kansrijk arbeidsmarktbeleid: update minimumloonbeleid* (CPB, 2020). De koppeling aan de bijstand beïnvloedt de werkgelegenheid via de aanbodzijde. Het effect van de verhoging van de bijstand is bepaald op basis van MICSIM.

¹⁷ De ChristenUnie schaft naast de zorgtoeslag, huurtoeslag en het kindgebonden budget ook de kinderbijslag af. Het afschaffen van de kinderbijslag heeft een positief effect op de werkgelegenheid, omdat het besteedbaar inkomen van huishoudens afneemt. Dit vergroot de waarde van extra euro inkomen (inkomenseffect).

¹⁸ De nieuwe werkendenkorting stimuleert de werkgelegenheid, maar niet voldoende om het negatieve effect van het afschaffen van de huidige arbeidskorting en inkomensafhankelijke combinatiekorting te compenseren. Per saldo resulteert een negatief effect op de werkgelegenheid door de aanpassing van de heffingskortingen voor werkenden.

¹⁹ In MICSIM is alleen de extensieve marge van zelfstandigen gemodelleerd (de keuze om al dan niet als zelfstandige te gaan werken) en niet de intensieve marge (de keuze voor het aantal uren werk). Eventuele reacties van zelfstandigen in termen van gewerkte uren zijn dus niet meegenomen in de berekening.

²⁰ Ook het afschaffen van de maximum premiegrens in de Zorgverzekeringswet leidt tot een beperkte verschuiving van zelfstandigen naar werknemers en heeft nauwelijks effect op de werkgelegenheid.